

สถาบันการศึกษากับการขัดเกลาทางสังคมที่มีต่อเยาวชนเพื่อ
ความเป็นประชาธิปไตย¹
Socialization on Youth for Democratization
in Education Institution.

จิรพงศ์ มหาพจน์²

เบญจวรรณ บุญโทแสง³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยของโรงเรียนสามแก่นนคร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดประชาธิปไตยและการขัดเกลาทางสังคมมาวิเคราะห์ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยของโรงเรียนสามแก่นนครมี 4 กระบวนการ คือ 1) การจัดระบบและโครงสร้างการบริหารงานเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน 2) การมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยใน

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ (Independent Study) เรื่อง “กระบวนการสร้างเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านการขัดเกลาทางสังคม กรณีศึกษา โรงเรียนสามแก่นนคร อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด” ในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

² นักศึกษาสาขารัฐศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

โรงเรียน 3) การสร้างครูเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน 4) การจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ส่วนปัญหาและอุปสรรคมี 3 ด้าน คือ 1) ด้านความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกระดับประเทศและนานาชาติ 2) ด้านการดำเนินงานเชิงรุก 3) ด้านงบประมาณ โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า การสร้างกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อประชาธิปไตยที่แท้จริงและยั่งยืนนั้น ควรเริ่มจากการปรับเปลี่ยนวิถีคิดของสังคมที่มีต่อระบบการศึกษาและสถาบันการศึกษา เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายของรัฐและนโยบายของโรงเรียนต่อไป

คำสำคัญ: สถาบันการศึกษา, การขัดเกลาทางสังคม, ประชาธิปไตย

Abstract

The purpose of this article was to point out the process of socialization of youth for democracy and obstacles in socialization of youth for democracy of Khamkaennakorn School, Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province. This Research, the researcher uses the concept of democracy and socialization to analysis and relied on qualitative research methods through document analysis and in-depth interviews which uses a specific sampling method. Then the data was analyzed to create inductive conclusions. The study indicated that the process of socialization of youth for democracy in Khamkaennakorn School has four processes 1) the organization and management in democracy ways; 2) the focus on participation in democracy way 3) the creation of teachers in the democracy ways; 4) Teaching and learning to democracy ways both in the classroom and outside the classroom. There are 3 main

obstacles in this research: 1) Cooperation with external agencies at national and international level; 2) Proactive action of the school; 3) Budget of the school. By this study, the researcher has suggested that creating a process of socialization for true and lasting democracy should begin with a change in the way society thinks about education system and education institution to lead to further state policy and school policy.

Keywords: Educational Institution, Socialization, Democratic

บทนำ

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) เป็นการให้การศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบ ตลอดจนโครงสร้างและระบบกลไกของระบอบการเมืองการปกครองที่พลเมืองเป็นสมาชิกอยู่ โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้าง ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น การตระหนักรู้ และการรู้เท่าทันสถาบันการเมืองการปกครอง ตลอดจนหน้าที่พลเมืองที่มีต่อรัฐและหน้าที่ที่รัฐมีต่อประชาชนผ่านข้อกำหนดพื้นฐานต่างๆ สำหรับประเทศไทยโดยทั่วไปแล้ว การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในโรงเรียนจะถูกจัดอยู่เพียงในวิชากลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยส่วนใหญ่จึงเน้นมิติด้านคุณธรรม จริยธรรม เช่น สอนให้นักเรียนและประชาชนเป็นคนดี ซื่อสัตย์มีธรรมาภิบาล และไม่โกง โดยไม่ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียมกัน และความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย ทำให้ การศึกษาของไทยยังขาดความเข้าใจในบทบาทของรัฐและตัวพลเมืองของรัฐภายใต้ สิทธิเสรีภาพ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้พลเมืองมีความเข้มแข็งทางปัญญา สามารถคิดได้ อย่างมีเหตุผล และสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยพลเมืองในลักษณะดังกล่าวจะเป็น

รากฐานที่มั่นคงของระบอบประชาธิปไตย (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, 2557: หน้า 220–221) การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงแต่เรื่องศาสนา ศิลธรรม จารีต ประเพณี แต่ควรมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมทั้งมิติประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง สังคม วัฒนธรรม พฤติกรรมการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ความอดทนอดกลั้น การรับฟังและการแสดงความคิดเห็นที่เหมาะสม ในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

ด้วยเหตุนี้ การขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทยในปัจจุบัน หากประเทศไทยปรารถนาจะให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและยั่งยืน ผู้วิจัยจึงมุ่งนำเสนอภาพโรงเรียนที่อยู่รอบนอกกรอบจากวิถีคิดของโรงเรียนทั่วไป เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนขามแก่นนคร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนประชาธิปไตยตัวอย่างในปี พ.ศ. 2555 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนประชาธิปไตยรักษามาตรฐานในปี พ.ศ. 2556 และได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบในปี พ.ศ. 2557 (โรงเรียนขามแก่นนคร, 2556) เพื่อเป็นมุมมองที่มีต่อระบบการศึกษาและการจัดการศึกษาให้กว้างขวางมากขึ้นยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สังคมทั่วไปมองประชาธิปไตยได้อย่างลุ่มลึกมากขึ้น

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านการขัดเกลาทางสังคม กรณีศึกษา โรงเรียนขามแก่นนคร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดประชาธิปไตยและกรอบแนวคิดการขัดเกลาทางสังคมมาวิเคราะห์

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการสร้างเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย กล่าวคือ **แนวคิดประชาธิปไตย** ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่มุ่งเน้นให้คนในชาติมีสิทธิในความเป็นมนุษย์มีอิสระมีเสรีภาพในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงมีเสรีภาพทางความคิดและการกระทำที่จะตัดสินใจด้วยตนเองเพื่อตนเองอย่างอิสระ หากแต่ต้องอยู่ภายใต้กติกา กฎระเบียบ หรือข้อบังคับต่างๆ ของสังคม เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น โดยทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติตามในฐานะที่กฎระเบียบเสมือนเป็นสัญญาประชาคม ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญของประชาธิปไตย (Principles of Democracy) 4 ประการ คือ หลักการว่าด้วยอำนาจอธิปไตยของปวงชน (Popular Sovereignty or Sovereignty of the People) หมายถึง อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนทุกคน ในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจและผู้ร่วมกันใช้อำนาจ ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเอง หลักการว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ (Right, Liberty or Freedom) หมายถึง อำนาจตัดสินใจด้วยตนเองของมนุษย์ที่จะเลือกดำเนินพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่มีบุคคลอื่นใดอ้างหรือใช้อำนาจแทรกแซงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น และเป็นการตัดสินใจด้วยตนเองที่จะกระทำ หลักการว่าด้วยความเสมอภาคในโอกาส (Equality of Opportunity) หมายถึง การที่ราษฎรทุกคนในสังคมมีโอกาสอย่างเต็มที่ที่จะแสดงออกซึ่งศักยภาพในความสามารถของตนในการดำรงชีวิตของตนโดยสุจริต เพื่อให้ตนได้บรรลุวัตถุประสงค์โดยสุจริตของตนเองได้ โดยไม่ละเมิดผู้ใดและทุกคนมีโอกาสเท่ากันในการแข่งขัน โดยไม่คำนึงถึงฐานะหรือสถานภาพทางสังคม หลักการว่าด้วยภราดรภาพ (Fraternity) หมายถึง การที่คนในสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ สามารถทำได้อย่างสันติและสามารถหาข้อยุติที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับในสังคม ถ้าคนทุกคนมีความเคารพซึ่งกันและกัน มีความรักความปรารถนาดีต่อกันเปรียบเสมือนญาติพี่น้อง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยข้อเท็จจริง และการใช้เหตุผลด้วยความสมเหตุสมผลที่จะนำไปหาข้อสรุป

ร่วมกันเพื่อที่จะนำไปปฏิบัติต่อไป (วิสุทธิ โปธิ์แทน, 2556: หน้า 49) ส่วนแนวคิดการ **ขีดเกลทาทางสังคม** หมายถึง กระบวนการปลูกฝังบรรทัดฐานของกลุ่มให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ด้วยดี โดยสถาบันที่ทำหน้าที่ในการขีดเกลทาทางสังคมเกิดขึ้นจากตัวแทนทางสังคม (Social) อันได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถานศึกษา ตัวแทนทางศาสนา และสื่อมวลชน ซึ่งทำหน้าที่สื่อสารเพื่อขีดเกลทาทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา อันเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ขีดเกลทาทางสังคมที่สำคัญ เนื่องจากมีหน้าที่หลักในการให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ทั้งยังอบรมสั่งสอนให้เป็นเยาวชนที่ดีตามกฎติกาของสังคมอีกด้วย สถาบันการศึกษาจึงเป็นสถานที่แห่งการหล่อหลอมและสร้างเยาวชนที่มีคุณภาพให้แก่สังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2533: หน้า 56-62) โดยเฉพาะเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย นอกจากนี้ การขีดเกลทาทางสังคมยังรวมถึงการที่สถาบันการศึกษาที่ต้องผลิตครูที่ดี ในฐานะที่เป็นแบบอย่างการปฏิบัติตนตามหลักประชาธิปไตยเพื่อให้นักเรียนได้ยึดถือปฏิบัติตาม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้เครื่องมือการวิจัย คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การวิจัยครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 2 คน กลุ่มครู จำนวน 2 คน กลุ่มนักเรียน จำนวน 3 คน กลุ่มผู้ปกครอง จำนวน 2 คน ตัวแทนศิษย์เก่า จำนวน 1 คน เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสม และตรงตามเป้าประสงค์ของการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยของโรงเรียนขามแก่นนคร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยของโรงเรียนขามแก่นนคร ดังนี้

1. กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย

1.1 การจัดระบบและโครงสร้างการบริหารงานเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

โรงเรียนขามแก่นนครได้มีการวางระบบและโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตย ให้นักเรียนเป็นเยาวชนประชาธิปไตย โดยการจัดทำธรรมนูญประจำโรงเรียนขึ้น เพื่อให้คณะผู้บริหาร คณะครู และนักเรียนในโรงเรียน ได้ฝึกฝน เรียนรู้ และปฏิบัติตามแบบแผนประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งภายใต้ธรรมนูญนักเรียน นั้นมีการจัดตั้งคณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ตามธรรมนูญนักเรียน (สภานักเรียนจากนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียน โดยแบ่งออกเป็น 15 ฝ่าย คือ คณะกรรมการอำนวยการ, คณะกรรมการที่ปรึกษาสภานักเรียน, คณะกรรมการฝ่ายนิติบัญญัติ, คณะกรรมการฝ่ายบริหาร, คณะกรรมการฝ่ายตุลาการ, คณะกรรมการห้องเรียน, คณะกรรมการกลุ่มวิชาการ, คณะกรรมการกลุ่มแผนงานและงบประมาณ, คณะกรรมการกลุ่มอำนวยการ, คณะกรรมการกลุ่มกิจการนักเรียน, คณะกรรมการกลุ่มงานกิจกรรมพิเศษ, คณะกรรมการกลุ่มงานสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร, คณะกรรมการชุมนุม, คณะกรรมการโครงการพิเศษ และคณะกรรมการคณะสี ที่สำคัญในแต่ละฝ่าย จะมีการกำหนดภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน มีการระบุโครงสร้างฝ่ายที่ได้มาซึ่ง

สมาชิกหรือคณะกรรมการประจำฝ่าย, ขอบเขตการทำงาน, ลักษณะงาน,อำนาจหน้าที่อย่างครอบคลุมและชัดเจน ซึ่งการกำหนดโครงสร้างของสภานักเรียนทั้งหมดมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของนักเรียนทั้งโรงเรียน ในการร่วมคิดและร่วมกันปฏิบัติ โดยเริ่มจากการเสนอชื่อผ่านระบบตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้งของนักเรียนทุกคน แต่ละคนมี 1 สิทธิ 1 เสียงเท่าเทียมกัน ในขณะที่คณะผู้บริหารมีหน้าที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานกิจกรรมของคณะครูและนักเรียนที่จัดขึ้น ส่วนคณะครูนอกจากจะมีหน้าที่ในการสอนหนังสือให้ความรู้แก่นักเรียน แล้วยังเป็นคณะกรรมการในกลุ่มงานต่างๆ ตามธรรมนูญนักเรียน คอยให้คำปรึกษา พร้อมทั้งให้การสนับสนุนนักเรียนทั้งด้านการเรียนและด้านกิจกรรม สำหรับนักเรียน นอกจากจะมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนตามระบบแล้ว ยังมีหน้าที่รับผิดชอบในการเป็นสภานักเรียน สภานักเรียนจึงเป็นโครงสร้างหนึ่งของการบริหารที่ดึงคณะผู้บริหาร คณะครู และนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อทำหน้าที่ในการวางแผน นโยบายดำเนินกิจกรรมต่างๆ และประมวลผลการดำเนินงานอย่างเท่าเทียมและมีเสรีภาพ

1.2 การมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

โรงเรียนขามแก่นนครมีการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งโรงเรียนขามแก่นนครมีการกำหนดนโยบายในการสร้างความร่วมมือ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ทั้งด้านวิชาการ รวมถึงด้านกิจกรรมภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อการสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นเยาวชนประชาธิปไตยเป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ กระบวนการมีส่วนร่วมตามวิถีประชาธิปไตยภายใต้ความร่วมมือของโรงเรียนขามแก่นนครมี 4 ภาคส่วนด้วยกัน กล่าวคือ **หนึ่ง ผู้บริหาร** ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการออกนโยบาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ และการกำหนดกิจกรรมหรือ

โครงการต่างๆ ภายในและภายนอกโรงเรียน โดยไม่ได้มีลักษณะเป็นการสั่งการตามสาย การบังคับบัญชาแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในระบบบริหารงานของโรงเรียน โดยเฉพาะการจัดการประชุมปรึกษาหารือ ภายใต้หลักธรรมาภิบาล โดยมุ่งเน้นสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันระหว่างคณะผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการ สภานักเรียน รวมไปถึงหัวหน้าห้องเรียนทุกระดับชั้น เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการออกนโยบาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ วางแผนกิจกรรม รวมถึงกำหนดบทบาทหน้าที่ที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบ **สอง** **ครู** โดยทำหน้าที่เป็นผู้สอนหนังสือให้กับนักเรียน และมีหน้าที่ที่รับผิดชอบในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้แก่สภานักเรียนตามความถนัดและความสามารถของครูแต่ละคน ภายใต้กระบวนการทำงานที่เปิดโอกาสให้กับนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียน การสอนในห้องเรียน ไม่ว่าจะเป็น การเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนทุกคน การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานกลุ่มหรืองานห้องที่นักเรียนทุกคนจะได้มีส่วนร่วมในการทำงานส่วนรวม หากเกิดปัญหาระหว่างการทำงานในกลุ่ม ครูจะคอยช่วยเหลือให้ คำปรึกษาแนะนำโดยใช้หลักเหตุผลเพื่อการแก้ไขปัญห **สาม** **นักเรียน** โรงเรียนจะให้ โอกาสนักเรียนได้มีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมกับคณะผู้บริหารและ คณะครู โดยเข้าไปในฐานะคณะกรรมการสภานักเรียน เพื่อแสดงความคิดเห็น ถกเถียง และร่วมวางแผนพัฒนาโรงเรียนและรับรู้ปัญหาของโรงเรียน และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ผ่านกิจกรรมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน **สี่** **ชุมชน** โรงเรียนขามแก่นนคร มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยการเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น เพื่อให้ นักเรียนและชุมชนได้เกิดความตระหนักถึงความเป็นสังคมที่ดีตามวิถี ประชาธิปไตย ในลักษณะของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน นักเรียนและ ชุมชน รวมทั้งการจัดกิจกรรมความร่วมมือดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมทุก

กิจกรรมสะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนข้ามแก่นนครเล็งเห็นความสำคัญของการร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนหรือภาคพลเมือง

1.3 การมุ่งเน้นกระบวนการสร้างครูเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

โรงเรียนข้ามแก่นนคร นอกจากที่มีการวางระบบและโครงสร้างการปฏิบัติหน้าที่ตามธรรมนูญนักเรียนแล้ว โรงเรียนยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูให้เป็นผู้สอนที่เต็มเปี่ยมไปด้วยองค์ความรู้ด้านประชาธิปไตยอย่างลึกซึ้ง โดยการเชิญวิทยากรที่มีองค์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยจากภายนอกมาให้ความรู้ รวมถึงถ่ายทอดประสบการณ์ เพื่อสร้างครูให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับประชาธิปไตยเป็นอย่างดี ตลอดจนมีความเชี่ยวชาญในหลักการประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นการส่งเสริมให้ครูได้นำหลักการและวิธีการแบบประชาธิปไตยมาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน อาทิ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในห้องเรียน โดยสามารถตั้งคำถามหรือถกเถียงได้โดยอิสระ หรือแม้แต่การจัดกิจกรรมภายนอกห้องเรียนบนฐานการมีส่วนร่วมและมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทุกชั้นตอน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนข้ามแก่นนครเชื่อว่า หากครูสามารถเข้าใจและปฏิบัติตนตามหลักการประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง ก็จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียนทุกคนในโรงเรียนได้ การเสริมสร้างเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย จึงไม่ใช่การมุ่งเน้นที่ตัวนักเรียนเพียงอย่างเดียว หากแต่มุ่งสร้างครูให้เป็นครูแบบประชาธิปไตย เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนตามนั่นเอง

1.4 การจัดการกระบวนการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

โรงเรียนข้ามแก่นนครมีการจัดการกระบวนการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างนักเรียนให้เป็นเยาวชนประชาธิปไตย โดยการจัดระบบการเรียนการสอนที่เน้นการสร้างประชาธิปไตยใน 2 รูปแบบ ดังนี้

(1) การเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ขามแก่นนครเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยกระทำผ่านหนังสือแบบเรียนในรายวิชาหน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม โดยหนังสือเรียนรายวิชานี้จะบรรจุ เนื้อหาที่เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และ สิทธิมนุษยชนให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยในเชิงทฤษฎีหรือ วิชาการ ยิ่งไปกว่านั้นการเรียนการสอนในห้องเรียนจะเน้นการสร้างกิจกรรมเสริมให้กับ นักเรียน ในลักษณะของการทำงานกลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งนอกจากจะช่วยสร้าง บรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสุขสนุกสนานแล้ว ยังฝึกให้นักเรียนคุ้นเคยกับการประชุม การแบ่งงานกัน การรับผิดชอบหน้าที่ การแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ เคารพกฎกติกา เคารพสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น รู้จักเสียสละประโยชน์ ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก รวมทั้งรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยหลักเหตุผลและสันติ วิธีปราศจากความรุนแรง

(2) การเรียนการสอนนอกห้องเรียน โรงเรียนขามแก่นนครส่งเสริมให้ นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อฝึกปฏิบัติตนเป็นเยาวชนประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องใน ชีวิตประจำวันนอกห้องเรียน โดยมีการจัดกิจกรรมการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน และการเลือกตั้งสารวัตรนักเรียน เพื่อเป็นตัวแทนนักเรียนไปทำหน้าที่แสดงความคิดเห็น ทั้งในเชิงนโยบาย การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผล อันจะช่วยให้ นักเรียนทุกคนได้เรียนรู้ถึงกระบวนการเลือกตั้ง การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น รู้ แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย และเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการที่จะเข้ามา มีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองตามหลักประชาธิปไตย นอกจากนี้โรงเรียนขาม แก่นนครยังมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ครูและนักเรียน รวมถึง การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยลงสู่ชุมชน โดยส่งเสริมให้ คณะครูและนักเรียนได้ลงพื้นที่ออกไปให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในชุมชนหรือใน พื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งนักเรียนจะเป็นผู้จัดกิจกรรมและรับผิดชอบกิจกรรมร่วมกันกับชุมชน

ด้วยตนเอง ส่วนครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กำลังใจ และผู้บริหารจะเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณ โดยไม่เข้าไปก้าวก่ายการทำงานของนักเรียน ทำให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติตนตามวิถีประชาธิปไตยด้วยตนเอง นอกจากนั้น โรงเรียนขามแก่นนครยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยอันนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตนแบบประชาธิปไตย อาทิ การแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนรู้จักสามัคคี รู้แพ้รู้ชนะเคารพซึ่งกันและกัน รวมทั้งเคารพกฎกติกา การจัดกิจกรรมห้องสมุดเพื่อเป็นสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ให้นักเรียนมีความรู้ทั้งในเชิงวิชาการและความรู้รอบตัว การจัดกิจกรรมสหกรณ์หมุนเวียนภายในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง และส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในร้านค้าสหกรณ์ โดยการสับเปลี่ยนหมุนเวียนเวรประจำวัน เพื่อดูแลร้านค้าสหกรณ์ในแต่ละวัน ไม่ว่าจะเป็น การขาย การจัดเตรียมของการทำงาน ซึ่รายรับรายจ่าย การตรวจเช็ครายรับรายจ่าย และการจัดสรรเงินปันผลให้กับสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งกิจกรรมสหกรณ์หมุนเวียนภายในโรงเรียนจะอยู่ภายใต้ชุมชนสหกรณ์โรงเรียน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประจำชุมนุมที่มาจากคณะกรรมการนักเรียน (สภานักเรียน) และหัวหน้าห้องหรือตัวแทนห้องทุกระดับชั้น รวมถึงแต่งตั้งครูที่ปรึกษาชุมนุม เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษา คอยดูแล และให้การสนับสนุนนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตระหนักถึงคุณค่าของงาน ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง รวมทั้งเคารพสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่นด้วย

2. ปัญหาและอุปสรรคในการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย

จากการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยของโรงเรียนขามแก่นนคร มีอยู่ 3 ประการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ด้านความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

แม้ว่าโรงเรียนขามแก่นนครจะสร้างความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่การจัดกิจกรรม/โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง หากแต่โรงเรียนขามแก่นนครนั้น ยังขาดความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ระดับประเทศหรือนานาชาติ ในการจัดกิจกรรมและการจัดโครงการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยความร่วมมือถือเป็นเงื่อนไขที่มีความสำคัญในการที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยเป็นไปอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน หากโรงเรียนขามแก่นนครมีความร่วมมือกับภาคประชาสังคมที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือแม้แต่ภาคประชาชนหรือภาคพลเมือง ทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ กำลังคน และสิ่งสนับสนุนอื่นๆ จะทำให้การจัดกิจกรรมหรือโครงการเกี่ยวกับประชาธิปไตยของโรงเรียนขามแก่นนครเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากความร่วมมืออยู่ในระดับชาติหรือนานาชาติ การสร้างความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนและเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.2 ด้านการดำเนินงานเชิงรุก

จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนขามแก่นนครยังประสบปัญหาในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยในเชิงรุก แม้ว่าจะดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องเป็นประจำในทุกภาคการศึกษาก็ตาม ปัญหาอุปสรรคอย่างหนึ่งก็คือการดำเนินโครงการบางอย่าง ยังขาดแผนยุทธศาสตร์หรือแผนกลยุทธ์เชิงรุก ทำให้การขัดเกลาเยาวชนนั้นยังไม่ได้ผลเต็มที่เช่นที่ควรจะเป็น ฉะนั้น หากการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยถูกนำมากำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์หรือแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน ก็จะทำให้การดำเนินโครงการมีงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง

2.3 ด้านงบประมาณ

ด้านงบประมาณเป็นอีกอุปสรรคหนึ่งของโรงเรียนขามแก่นนคร เนื่องจากการดำเนินการจัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ ทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน หากขาดแคลนงบประมาณหรือมีงบประมาณไม่เพียงพอ การดำเนินกิจกรรมและโครงการบางส่วนอาจมีข้อจำกัด ซึ่งหากโรงเรียนขามแก่นนครได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มมากขึ้นก็จะทำให้การเสริมสร้างและพัฒนาประชาธิปไตยมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปผลและอภิปรายผล

ผลการศึกษาที่ผู้วิจัยพบเกี่ยวกับประเด็น กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยในโรงเรียนขามแก่นนคร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การจัดระบบและโครงสร้างการบริหารงานเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

การจัดระบบและโครงสร้างการบริหารเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยของโรงเรียนขามแก่นนครสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการขัดเกลาทางสังคมเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย เพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยแก่สังคมอย่างเข้มแข็ง ดังสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตย ว่าด้วยหลักการสำคัญของประชาธิปไตย 4 ประการ คือ **อำนาจอธิปไตย** โรงเรียนขามแก่นนครมีกระบวนการส่งเสริมประชาธิปไตยด้วยการจัดระบบและโครงสร้างภายในโรงเรียนผ่านการจัดตั้งธรรมนูญประจำโรงเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ผ่านการประชุม การเลือกตั้ง การลงมติ การออกกฎ ระเบียบข้อบังคับ และการวางแผน ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ทั้งด้านวิชาการและด้านกิจกรรมในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ทั้งยัง

เปิดโอกาสให้ทุกคนในโรงเรียนได้แสดงความคิดเห็น รวมทั้งมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงปัญหา การตระหนักถึงปัญหา และการลงมือด้วยการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ด้วยความสำนึกรักโรงเรียนในฐานะผู้เป็นเจ้าของโรงเรียนและเจ้าของอำนาจ ผู้ร่วมใช้อำนาจและ ผู้ได้รับผลประโยชน์ **สิทธิเสรีภาพ** การจัดวางระบบและโครงสร้างในการปฏิบัติงานของโรงเรียนขามแก่นนครสะท้อนให้เห็นการส่งเสริมประชาธิปไตยผ่านธรรมนูญประจำโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกตั้งคณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ตามธรรมนูญนักเรียน ตามคำสั่งแต่งตั้งการปฏิบัติหน้าที่ตามธรรมนูญนักเรียน แสดงให้เห็นกระบวนการมีส่วนร่วมของนักเรียน อันถือเป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งที่มาจากการเลือกตั้งทางอ้อม โดยนักเรียนทุกคนในโรงเรียนเป็นผู้ลงคะแนนเสียงตามระบอบประชาธิปไตย โดยเมื่อผ่านกระบวนการเลือกตั้งแล้ว คณะกรรมการนักเรียนซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนจะเข้าไปทำหน้าที่เสนอความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงใช้สิทธิ การวางกฎระเบียบ ข้อบังคับ การวางแผน การจัดกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมถึงการรักษาสิทธิประโยชน์ของนักเรียน ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ถือสอดคล้องไปกับหลักการว่าด้วยสิทธิเสรีภาพตามหลักการประชาธิปไตย **ความเสมอภาค** โรงเรียนขามแก่นนครได้นำหลักการนี้มาใช้ในการบริหาร จัดการโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยให้นักเรียน เพื่อสร้างเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยแก่สังคม โดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนในโรงเรียนสามารถแสดงความสามารถ แสดงออกทางความคิดและการกระทำของตนอย่างเต็มที่ตามสิทธิที่ตนเองมี โดยไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่นตามหลักการของความเสมอภาค ทุกคนในโรงเรียนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลหรือการเข้าถึงการให้บริการของโรงเรียน **ภราดรภาพ** โรงเรียนขามแก่นนครได้จัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างหลักการภราดรภาพให้แก่นักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสนับสนุนให้สมาชิกทุกคนในโรงเรียนทั้งคณะผู้บริหาร ครู นักเรียน มีความรักและเคารพซึ่งกันและกันแบบครอบครัว ด้วยการให้เหตุผลในเชิงสร้างสรรค์ตามหลักการภราดรภาพ เห็นได้จากรูปแบบของการเรียนการสอนในห้องเรียนและกิจกรรมเสริม

นอกห้องเรียนที่มุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสุขสนุกสนานความกลมเกลียว ความสนิทสนมคุ้นเคยและความรักสามัคคี การทำงานร่วมกันเป็นทีม และใช้เหตุผลในการทำงานโดยไม่ใช้อารมณ์ ซึ่งทุกคนจะมีความรักความผูกพันกันพร้อมที่จะพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้น อันเป็นการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม นอกจากนั้นการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนขามแก่นนครยังสอดคล้องกับการศึกษาของ นิพนธ์ ก้องเวหา (2557) ที่สะท้อนว่า การบริหารกิจการนักเรียนโดยใช้กิจกรรมนักเรียนเป็นฐาน เป็นการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย จะช่วยให้หลักการและแนวทางในการจัดกิจกรรมนักเรียนมีความหลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอและเลือกกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจของนักเรียน และที่สำคัญทำให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

2. กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

การดำเนินกิจกรรมและโครงการของโรงเรียนขามแก่นนครสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือเป็นฐานในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องตามระบอบประชาธิปไตย ดังสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ซึ่งเดวิด เฮลด์ (David Held) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่ให้ประชาชนแต่ละคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยตรงในหน่วยเล็กๆ เช่น ในชุมชนท้องถิ่นหรือในโรงงาน (วิสุทธิ โพธิ์แท่น, 2556: หน้า 4) เนื่องจากโรงเรียนขามแก่นนครมีการกำหนดนโยบายในการสร้างความร่วมมือ เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกระดับและระหว่างผู้บริหาร คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้งด้านวิชาการ รวมถึงกิจกรรมภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน โดยแต่ละภาคส่วนมีบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน และเป็นบทบาทหน้าที่ที่ไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้ ต้องทำงานอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กันไปตลอด ทั้งคณะ

ผู้บริหาร คณะครู นักเรียน และชุมชนภายนอก ดังเห็นได้จากกระบวนการที่มุ่งเน้นการ ประชุมปรึกษาหารือ การมีเสรีภาพในการแสดงออก การดำเนินการด้วยสันติวิธี การ เลือกตั้ง และความร่วมมือของทุกภาคส่วน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่ง สอดคล้องกับ ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์ (2550) ที่ได้ศึกษา ขบวนการประชาสังคม กับการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน พบว่า การทำงานของขบวนการประชาสังคมมี ผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการเมืองในชุมชน และความเข้มแข็งของ ขบวนการประชาสังคมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการ สาธารณะของชุมชน ตามหลักของประชาธิปไตยแบบตัวแทนประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นหากทำให้กลุ่มหรือองค์กรเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางแล้ว ก็ ย่อมจะนำมาสู่การพัฒนาองค์กรตามวิถีประชาธิปไตยนั่นเอง

3. กระบวนการสร้างครูเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

การบริหารจัดการของโรงเรียนข้ามแก่นนครสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการ ขัดเกลาทางสังคมเพื่อประชาธิปไตย โดยการสร้างแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนผ่าน การสร้างครูที่สามารถปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตยได้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน อย่างเป็นกิจวัตรประจำวันด้วยการใช้ความรู้ทางวิชาการและการอบรมเชิงปฏิบัติ ซึ่งมีผลทำให้นักเรียนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดด้วยความเต็มใจ ดังสอดคล้องกับ ยนต์ ชุ่มจิต ที่ได้อธิบายหน้าที่ตามภารกิจงานของครู จากคำว่า TEACHERS ซึ่ง T คือ การสั่ง สอนและการฝึกฝนอบรม Teaching and Training) E คือ การอบรมคุณธรรมและ จริยธรรม (Ethics Instruction) A คือ การค้นคว้าวิจัยหรือการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ (Action Research) C คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural Heritage) H คือ การ สร้างมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship) E คือ การปฏิบัติหน้าที่พิเศษต่างๆ (Extra Jobs) R คือ การรายงานผลและการแนะแนว (Reporting and Counseling) และ S คือ การจัดกิจกรรมนักเรียน (Student Activities) (ยนต์ ชุ่มจิต, 2531) โรงเรียนข้าม

แก่นนครมุ่งเน้นการสร้างครูประชาธิปไตยเพื่อให้เป็นต้นแบบ ภายใต้ความเชื่อว่า หากครูเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตย และสามารถปฏิบัติตนเองอย่างเป็นประชาธิปไตยได้แล้ว ก็จะสามารถสร้างนักเรียนที่มีตัวตนแบบเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยได้เช่นเดียวกัน ครูตามวิถีประชาธิปไตยในที่นี้จึงมิใช่เพียงครูในหมวดวิชาสังคมศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงครูผู้สอนในทุกหมวดวิชา ซึ่งต้องมีองค์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่กระบวนการขัดเกลาทางสังคมแก่นักเรียนอย่างแท้จริงและกว้างขวางมากขึ้น

4. การจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยของโรงเรียนขามแก่นนคร สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อประชาธิปไตยในโรงเรียน โดยกลไกของสถาบันทางการศึกษา ดังสอดคล้องกับแนวคิดที่เกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งสถาบันการศึกษาได้ชื่อว่า มีบทบาทอย่างมากในการขัดเกลาทางสังคมที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมต่อจากครอบครัวเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของเด็ก สถานศึกษาจึงเป็นสถานที่ที่สำคัญในการให้การขัดเกลาแก่เด็ก ตลอดจนทำให้เด็กมีโอกาสในการพบปะสมาคมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน และมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก สถาบันการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ทั้งทางวิชาการและทางวิชาชีพให้นักเรียนรับรู้แล้วเข้าใจบรรทัดฐานทางสังคมอันมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต (สุพัตรา สุภาพ, 2533: หน้า 56-62) ดังนั้น โรงเรียนขามแก่นนครจึงมีหน้าที่หลักในการกล่อมเกลานักเรียนให้รู้จักสิทธิ หน้าที่ การเคารพกฎระเบียบ ข้อบังคับฝึกให้นักเรียนได้รู้จักการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ฟังความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นผู้อื่นให้เกียรติซึ่งกันและกัน ซึ่งนอกจากการใช้ตำราเรียนแล้ว ยังมีการจัดกิจกรรม/โครงการเสริมนอกห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างการขัดเกลาทางสังคม โดยการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนทั้งกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมห้อง เพื่อทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึง

หลักการประชาธิปไตยและได้ฝึกฝนตนเองด้วยการปฏิบัติตามหลักการประชาธิปไตย
อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของวิวัฒน์พงศ์ เชิญยศ (2539) ที่ได้ศึกษา
กลไกองค์กรที่มีผลต่อการกล่อมเกลาคำว่าความรู้ความเข้าใจหลักการประชาธิปไตยในฐานะ
วิถีชีวิต ศึกษาเปรียบเทียบกรณีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญและสายอาชีพ
ในกรุงเทพมหานคร กลไกองค์กร (โรงเรียน) ที่มีผลต่อการกล่อมเกลาคณะประชาธิปไตยใน
ฐานะวิถีชีวิต มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจหลักประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต
และปริญญา เห็นสุข (2549) ที่ได้ศึกษา การสื่อสารและการขัดเกลาทักษะสังคมด้าน
คุณธรรมจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ระดับอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า
สถานศึกษามีบทบาทในการสื่อสารเพื่อขัดเกลาทักษะสังคม ดังนั้นแล้ว โรงเรียนในฐานะ
สถาบันการศึกษาจึงไม่อาจปฏิเสธหน้าที่ในการสร้างและขัดเกลานักเรียนให้เป็นเยาวชน
ประชาธิปไตยของสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการวิจัย โดยแบ่ง
ข้อเสนอแนะออกเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงฐานคิด

การสร้างเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยที่ยั่งยืนและแท้จริงนั้น รัฐจะต้องมีการ
ทบทวนหรือปฏิรูปกระบวนการจัดการศึกษาด้านประชาธิปไตยทั้งในและนอกระบบ
การศึกษาอย่างแท้จริง นับตั้งแต่ระดับประถมศึกษา โดยไม่เพียงมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ใน
การเรียนรู้ที่สามารถวัดประเมินได้ด้วยการทดสอบความรู้ผ่านข้อสอบดังที่เป็นอยู่ใน
ปัจจุบัน เพราะการสร้างความเป็นประชาธิปไตยในตัวมนุษย์ต้องใช้ระยะเวลาในการบ่ม
เพาะผ่านกระบวนการขัดเกลารื้อหรือกล่อมเกลาทักษะสังคม ซึ่งทุกภาคส่วนทุกสถาบัน

จะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในการปลูกฝังความคิดความเชื่อแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก เพื่อที่จะสร้างเด็กให้มีค่านิยมและบรรทัดฐานแบบประชาธิปไตยภายในจิตใจ อันจะส่งผลต่อการทำให้เด็กกลายเป็นเยาวชนและพลเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีจิตสำนึกและจิตวิญญาณประชาธิปไตย ฉะนั้นวิถีคิดของรัฐที่มองการสร้างประชาธิปไตยในระบบการศึกษาจึงควรจะต้องปรับเปลี่ยนให้ขยายออกไปจากปริมาตรของวิถีคิดเดิมที่มุ่งให้ความรู้ด้านประชาธิปไตยเพียงผิวเผินและวัดผลสัมฤทธิ์ด้วยการสอบเพียงอย่างเดียว แต่ควรมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกภายในผ่านการปลูกฝังความเชื่อและการปฏิบัติจริง

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐควรให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนด้านประชาธิปไตยในสถาบันการศึกษา นับตั้งแต่การศึกษาระดับอนุบาล โดยบรรจุเนื้อหาของประชาธิปไตยทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวัย และให้ความสำคัญกับเนื้อหาวิชานี้อย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงบรรจุอยู่ในหลักสูตรเพียงเพื่อให้เห็นว่ามิวิชาเหล่านี้แล้วเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้เด็กได้ฝึกคิดฝึกปฏิบัติจริงในกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย เพื่อให้เด็กเกิดความซาบซึ้งในหลักการและการปฏิบัติ นอกจากนี้รัฐควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างต่อเนื่องเพื่อการสร้างความเป็นประชาธิปไตยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนอย่างแท้จริง

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

สถาบันการศึกษาควรวางแผนและจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนให้มีโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยบรรจุกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ไว้ในแผนยุทธศาสตร์หรือแผนกลยุทธ์ เพื่อให้การดำเนินโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นไปในเชิงรุกมากยิ่งขึ้น รวมทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน

ควรมีกระบวนการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักเรื่องประชาธิปไตย รวมถึงการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนร่วมกับหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน แม้แต่ภาคประชาสังคมหรือภาคพลเมืองให้มากขึ้น โดยเฉพาะความร่วมมือเป็นเครือข่ายระดับประเทศหรือนานาชาติ ที่สำคัญสังคมควรคำนึงถึงความสำคัญของการเสริมสร้างการร่วมมือวิถีประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวพลเมืองอย่างกว้างขวาง ไม่เพียงแต่ในสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมไปถึงทุกสถาบันทางสังคม และควรเป็นไปด้วยความร่วมมือร่วมใจกันของทุกคนทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อให้สังคมไทยก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- นิพนธ์ ก้องเวหา. (2557). การบริหารกิจการนักเรียนโดยใช้กิจกรรมนักเรียนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย โรงเรียนมัธยม วัดดาวคะนอง สำนักงานเขตการศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงาน ปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ.
- ปริญญา เห็นสุข. (2549). การสื่อสารและการขัดเกลาทางสังคมด้านคุณธรรม จริยธรรมของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วารสารศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2531). ความเป็นครู. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์. (2550). ขบวนการประชาสังคมกับการพัฒนา ประชาธิปไตยชุมชน. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสหวิทยาการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วิวัฒน์พงศ์ เชิญยศ. (2539). กลไกองค์กรที่มีผลต่อการกล่อมเกลาคความรู้ความเข้าใจ
หลักการประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต : ศึกษาเปรียบเทียบกรณี นักเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญและสายอาชีพ ในกรุงเทพมหานคร,
สารนิพนธ์, สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น. (2556). แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- สุพัตรา สุภาพ. (2533). สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช.
- สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์. (2557). การศึกษาเพื่อพลเมือง ในคำและแนวคิด
ในประชาธิปไตยสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ทแห่ง
ประเทศไทย.
- โรงเรียนขามแก่นนคร. (2559). ประวัติโรงเรียนขามแก่นนคร อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2559, จาก :
<http://kham.ac.th/kham2013/>.